

Sor Genoveva Massip i el seu model d'acompanyament als malalts i moribunds

Roser Valls Molins,

CEU Emèrita de l'Escola Universitària d'Infermeria de la Universitat de Barcelona i Membre del Grup FEBE.

Com citar aquest document: Valls Molins, R. "Sor Genoveva Massip i el seu model d'acompanyament als malalts i moribunds". Àgora d'Infermeria (AgInf), Vol.16.2 Juny 2012

Resum

Genoveva Massip Torner no és infermera titulada però s'ha dedicat als més exclosos de la societat, oferint cuidatges dignes als pacients terminals i moribunds, tasca que per les infermeres és altament significativa. És per aquest motiu que s'escollís com a testimoniatge d'un saber Ser, Fer i, Estar en els cuidatges de persones malaltes.

Va néixer a Sabadell (Barcelona) un 19 de novembre de l'any 1923. Va entrar a la Companyia de les Filles de la Caritat el 20 d'octubre del 1944. Durant la seva joventut i mentre estudiava, anava com a voluntària a la Casa de la Caritat de Sabadell que acollia malalts, nens i altres persones necessitades, lloc on va conèixer les "Filles de la Caritat". La seva vocació va sorgir quan una nena li cridava "mare" mentre l'abraçava, en aquell moment va decidir iniciar el seu generós projecte d'ajuda als altres sense límits.

Una Filla de la Caritat amb vocació d'educar i cuidar.

Tot va començar quan, com a Filla de la Caritat, va ser destinada al Col·legi de Jesús Nazare a Barcelona, l'any 1945. Encara que la seva activitat principal era exercir de mestra a l'Escola, visitava famílies properes amb greus dificultats, incloses les malalties infeccioses, com ara la tuberculosi i lepra. Molt aviat es va assabentar que molt a prop de l'escola vivien una sèrie de famílies en un estat molt lamentable: malalties, delinqüència, violència domèstica, entre d'altres problemes. Deixant de banda les advertències de la policia i acompanyada per una altra Filla de la Caritat, baixà als soterranis per comprovar, *in situ*, les necessitats. Impressionada, va gestionar ràpidament les ajudes, sobre tot en medicines i aliments. Va fer possible que el dissabtes i diumenges els nens sortissin "a veure la llum del sol" proporcionant-los aliments, roba i nocions de catecisme i primeres lletres.

Així mateix, visitant la presó Model, detectà les greus mancances dels interns; també aquí va trobar gent molt malalta a la que atenia portant els medicaments adequats a les seves necessitats. La Model ha estat sempre un punt de referència en la seva acció caritativa ja que sempre ha considerat la drogoaddicció com una malaltia i no com un delicte pròpiament dit. Va ser la primera dona que va aconseguir entrar com a voluntària a la presó Model i va lluitar fins poder crear un grup de voluntaris de la presó. Focalitzava l'atenció a

persones que hi estaven a causa de les drogues, sobretot joves acusats per algun delicte que es trobaven sols. Començà a crear una xarxa de complicitat constituïda per diferents professionals com jutges, fiscals, guàrdia urbana, estudiants universitaris, associacions benèfiques, Filles de la Caritat, funcionaris penitenciaris i treballadors socials, per involucrar al màxim de persones en l'atenció d'aquests presos. Va aconseguir que aquestes persones li donessin suport i va arribar a normalitzar l'atenció a aquestes persones.

Sempre ha lluitat cas per cas. Cada persona ha merescut la seva atenció com si no més existís ella. Mai s'ha donat per vençuda. La seva aposta pels joves encarcerats ha restat al marge del delicte comès, els mateixos nois la posaven al corrent de la seva situació penal perquè ella intervingués en l'àmbit de la justícia. Encara avui és un referent en el món judicial. Amb el seu recolzament, sovint l'acusat obtenia una rebaixa de la pena o podia complir la condemna fora de la presó sota el seu tutelatge. Amb els contactes que tenia i encara té per tot arreu, aconsegueix ajudar a presos, com el cas de l'any 2010, que amb el suport d'una Filla de la Caritat d'USA, ha aconseguit la revisió del cas i un nou judici per un pres que estava al corredor de la mort.

Després de varis anys d'estar compaginant la feina de mestra amb la visita a famílies i presos, l'any 1964 va ser anomenada superiora local de "Hospital de Beneficència" de Sabadell,

el centre assistencial que donava atenció a malalts sense recursos, persones grans i persones necessitades de tota mena. Es tractava d'un projecte multidireccional, perquè com que aquells anys no hi havia xarxes d'ajuda, s'anaven creant els espais i recursos per cobrir les necessitats.

Dos anys després tornà a la ciutat Comtal compaginant el treball social amb la formació de les joves que volien ser Filles de la Caritat.

L'any 1973 va ser nomenada Visitadora Provincial de la Província Canònica de Barcelona. Durant 10 anys va dirigir i coordinar les comunitats de Catalunya, Balears i Osca. I va ser durant aquesta etapa quan va aprofitar per reforçar el servei de les Germanes cap les obres socials creades i creant de noves, sempre mirant que l'atenció fos dirigida als col·lectius menys afavorits i, especialment envers els grups de rics que emergien a causa de les drogues.

Atenció als malalts terminals de SIDA, sense recursos.

La importància de la seva tasca va ser fer visible un problema greu que la societat ignorava o no volia veure. Amb l'esclat epidèmic de la SIDA els malalts morien i la gent tenia por d'aquests malalts (Valls, 2006). Hi havia rebuig de la societat davant d'aquesta epidèmia mortal i desconeguda, sobretot si els malalts eren toxicòmans que s'havien contagiats amb l'intercanvi d'agulles i xeringues. Des de l'inici de la epidèmia (1985), que era l'etapa en que hi havia més rebuig social, sor Genoveva, recollia als malalts de terminals sobretot a la nit, quan era avisada que a "tal carrer" hi havia un malalt agonitzant.

Ella amb l'ajut de la guàrdia urbana o algun voluntari l'anava a recollir i li procurava un lloc on poder morir dignament. Els col·locava en pensions senzilles on eren cuidats fins al moment de morir, i a més d'organitzar aquesta assistència, impulsava la creació de nombroses fundacions per portar a terme l'ajuda d'aquests malalts. Inicialment, i en algun lloc concret, es van fer manifestacions contra la seva feina, ja que els veïns no volien tenir aquests malalts a prop.

A més de recollir malalts del carrer també aconseguia que els malalts terminals de la presó poguessin morir fora. Quan estava en fase terminal excarceraven als presos. Si no tenien família o cap lloc on anar, sor Genoveva que els coneixia personalment, els esperava a la porta de

la presó per donar-los un lloc per viure les darreres setmanes o dies de la seva vida,. A part de recollir i tenir cura dels malalts de SIDA havia de trobar els recursos econòmics per poder-los pagar les pensions,

L'any 1990 es va muntar un pis al carrer *Ample* "camuflat" per a malalts terminals de SIDA i HIV sense llar que encara funciona. Aquesta iniciativa estava a càrrec d'una xarxa de persones voluntàries que cuidava els homes malalts les 24 hores del dia. Durant el dia havia una Filla de la Caritat que tenia cura de la medicació i dels aliments. Els veïns veien pujar i baixar els joves voluntaris, però mai van sospitar que en realitat era un espai habilitat per cuidar a malalts de SIDA greus o terminals sense llar.

Tots aquest cuidatges es feien d'una manera molt discreta, ja que el malalt de SIDA estava estigmatitzat; per això s'havia d'anar amb precaució per no desvetllar la identitat del malalt i fer el possible de que els veïns o habitants de les pensions ho visquessin amb normalitat. Les pensions senzilles, que avui per normativa ja estan tancades, van permetre ubicar aquests malalts, encara que lògicament s'havia de pagar la mensualitat que malgrat que no era molt gran, representava una gran despesa, ja que hi havia molts malalts durant molts dies.

De la informació recollida i de les entrevistes realitzades a testimonis propers de la obra de Sor Genoveva, s'ha pogut determinar que molts dels pacients atesos tenien patologia dual, es dir malaltia mental i toxicomania. Amb aquest acompanyament de persones que estaven desahuciades, alguns s'ha aconseguit que se'n sortissin.

No hi ha estadístiques perquè valoren petites millores, com 8 mesos d'abstinència. Tenen molt present que ningú no es recupera sinó no hi ha ningú que l'importi. Les Filles de la Caritat dediquen la seva energia en lluitar per cada persona, els *sense nom* o persones que estan totalment "trencades", els fan saber que són algú per elles (Miguel, 98). No solament la guarició és un èxit, sinó que hi ha petits èxits com: aconseguir que un moribund pugui morir en un llit net, i ben cuidat. O aconseguir també que persones amb càncer, o SIDA, sense tractament tornin a adherir-se al tractament. Els cuidatges donats als terminals de SIDA des dels seus inicis, contempen la persona globalment.

Durant els anys de forta epidèmia hi havia una riuada de joves que buscaven Sor Genoveva per comunicar-li la seva situació i demanar-li remei. Ella se sentia responsable i feia el que podia per atendre'ls

"Cuando llega un joven drogado/a le damos tisanas (a veces les doy un Valium de 5 miligramos) para ayudarles a superar el síndrome y calmarlo un poco. La excitación que tienen es un tanto subjetiva. Si les digo que eso que le doy les dejará tranquilos, se quedan realmente. Les damos de comer si hace horas que no lo han hecho y los llevamos a dar un paseo. Tenemos un chico que nos ayuda, y se los lleva a tomar un café con leche y dar una vuelta por el paseo marítimo. Es importante acompañarlos, estar con ellos, hablarles y que vean que les consideramos con respeto, que los queremos y que estamos dispuestos a ayudarles, si ellos quieren. Si el joven manifiesta el deseo de curarse, intentamos, de entrada, darle mucho ánimo y esperanza; si él quiere podrá salir de su situación" (Sor Genoveva, 1989)

Es pot dir que Sor Genoveva coneixia tots els racons de Barcelona i entorn on hi havia bosses de pobresa extrema. Va col·laborar amb la Sra. Blanco, que col·locava als homes malalts, en fase de convalescència en un vagó de tren, habilitat a tal objectiu, que hi havia a l'estació de França. Més tard va aconseguir que l'Ajuntament de Barcelona, els deixés un magatzem al carrer *Wellington*, darrera del Parc de la Ciutadella. També aquí Sor Genoveva conti-

nuava fent costat a la senyora Blanco, proposant-li, en 1980, la creació d'un centre de convalescència ubicat a l'antiga escola *Nostra Sra. de Montserrat*, situada al barri de la Barceloneta, propietat de les Filles de la Caritat i que ja havia deixat la seva activitat docent.

L'any 1983, quan Sor Genoveva va ser rellevada del seu càrrec de Visitadora, entrà a plena dedicació al Centre de Convalescència del carrer Santa Lluïsa de Marillac, assumint les Filles de la Caritat, gran part de la responsabilitat, fins que l'any 1993 es fan fer càrrec del tot. D'aquest compromís i amb l'empenta de Sor Genoveva, sorgeix l'Obra "*L'obra social Santa Lluïsa de Marillac*" model i referència d'una exquisida atenció a les persones necessitades.

L'edifici, restaurat fa pocs anys, esdevé un espai d'acollida digne i funcional on els pobres reben una atenció adequada a les seves necessitats (Munté, 2004).

La seva creença que mentre "tothom necessita importar algú per salvar-se" la ha portat a escriure més de 8.000 cartes cal·ligrafiades amb molts presoners, joves en centres de rehabilitació i familiars. S'ha sentit, per respecte als altres, obligada a contestar a totes les cartes rebudes, unes 10.000. Quan es trobava que no podia contestar personalment, demanava a alguna persona que ho fes en el seu nom. Les cartes rebudes i fotocòpies de les contestades, constitueixen un arxiu de gran importància per entendre el tarannà d'aquesta Filla de la Caritat que ha ajudat a guarir a persones humanes física, moral i socialment. Aquesta acció, ens recorda la labor de Florence Nightingale a la Guerra de Crimea, on ajudava als pacients a escriure les cartes a la seves famílies de Gran Bretanya, amb la mateixa convicció que tenir llaços amb la família o alguna persona que t'estimi ajuda a la guarició (Donahue, 1993).

La Generalitat, en reconeixent els mèrits de Sor Genoveva li atorgà la Creu de Sant Jordi l'any 1992.

Reflexió Final

És difícil concloure aquest recull de l'obra feta per Sor Genoveva als malalts més marginats i el seu humanisme que li marca que el què cal fer i com fer-ho. Per la Infermeria és un mirall perquè ha donat cuidatges als malalts més marginats de la societat impregnats d'uns

valors que es poden considerar universals pels professionals infermers. A més ha tingut la creativitat de crear xarxes d'ajut per atendre als malalts quan no n'hi havia i l'enginy de cercar recursos per portar-los endavant. També va mostrar a la societat un problema que era invisible o que no es volia ni veure ni acceptar.

Per això encara que no és una infermera titulada ha estat una infermera consagrada. La trajectòria de Sor Genoveva ha estat una línia recta que parteix de les seves conviccions per ajudar a les persones que estan a les voreres del camí sense reserves ni descans.

Agraïm la informació donada pel Director del Centre M. Lluïsa de Marillac Sr. Eduard Sala, l'exconseller Sr. Antoni Comas i la Germana de la Caritat Sor Rosa Mendoza.

Bibliografia

1. Valls, R. Atención a los pacientes con SIDA en Ética para Enfermería. Un programa de formación. Barcelona: Ed. Rol 1996.
2. Miguel, Mª D. Entrevista a Sor Genoveva . Àgora d'Infermeria.1998; 7:7-8
3. Munté, C. El testimoni de sor Genoveva Masip. Catalunya Cristiana. 2004; 1278 : 3-5
4. Donahue, P. La historia de Enfermería. Barcelona :Doyma; 1993
5. Espinàs, JM. Entrevista a Sor Genoveva. Identitats 1988 juny [consultat el 10 de febrer 2012]; disponible a: <http://www.tv3.cat/3alacarta/#/videos/2903790>
6. Molins, MV. Los desayunos con sor Genoveva. Barcelona: Ed. STJ; 2001
7. Massip, G. Revista Serra d'Or. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, S.A.1989; 354

Foto de Sor Genoveva Massip autoritzada per la Comunitat Hijas de la Caridad de San Vicente de Paul de Barcelona

AGENDA

XI CONGRÉS DE L'AIFICC

“Dissenyem el futur construint el present”

Lloc: Auditori Hotel Melià de Sitges

Dates: del 25 al 26 d'octubre 2012

Organitza: AIFICC

web: <http://www.aificc.ca> / congres2012@aificc.cat

XIII Coloquio Panamericano de Investigación en Enfermería

“Desafíos globales de investigación en enfermería para el Milenio”

Lloc: Miami Beach, Florida EE.UU

Dates: del 5 al 7 de setembre 2012

Organitza: University of Miami –School of Nursing & Health Studies

web: <http://www.umpanamconference2012.com/>
m.padron@miami.edu

XI Congreso Nacional de la Asociación Española de Enfermería en ORL

Lloc: Palacio de Congresos Ciudad de Oviedo

Dates: del 8 al 9 d'octubre 2012

Organitza: Asociación Española de Enfermería en ORL

web: <http://www.orlcongresos.com/congresos/aeeorl2012>

